

ИЗЛАЗИ
четвртком и недељом

ЦЕНА
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИВАР
ИЛИ 1 КРУНА

Прегилату примају све поште
у Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ :
Уредништву „Звезде“
Коларчева улица бр. 10.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ.

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ :
Коларчева улица бр. 10.

БРОЈ 10 ПР. ДИВ.

УРЕДНИК : ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 10 ПР. ДИВ.

Два срца

Вејавица... Студен љута..
Тужно цвили птица мала,
На прозоре сјајних двора
Крилица је закуцала.

А у двору пир се гради,
Весела се песма вије,
И птичицу, сиротицу
Нико, нико чуо није.

Вејавица. Зима љута...
Пада тица од зле студи, —
О, зар нигде срца нема,
Зар су празне људске груди?

Вејавица. Сиротанче
Тужном душом дому иде,
Просило је кору хлеба
Милосрђа ал' не виде.

Вејавица Птица мала
Већ у снегу самрт чека,
Кад на једном нежно, тихо
Ухвати је рука нека.

Сиротанче птицу диже,
На груди је стеже своје:
„Огреј ми се, птицо мала,
Још је топло срце моје!..“

Вејавица. Груди људске
Заледила зима љута,
Још два срца дрхћу, гину,
Кд два цветка откинула...

1899.

Љубомир Н. Симић.

МОРЕ БЕЗ ПРИМОРЈА

НОВЕЛА ИЗ БЕОГРАДСКОГ ЖИВОТА

— Јанко М. Веселиновић —
(наставак)

Све је место руком претитрао, сваку је травку
преврнуо тражећи драгоцени накит, ама узалуд.

Поста сујевеан.

— Ако пађем биће и Савета моја! — шапутао је.

Али је заман тражио, не пађе. Врати се патраг
и обиђе сва места куд су ходили и одмарали се.
Отварао је и напрезао очи — нема!

— Еда? — питаше га Милан.

— Нема — рече он тужно

— Хајдемо! — рече Савета. Само вас молим,
г. Виловићу, не говорите ништа о томе.

— Молим, госпођице, како бих ја...

И пођоше. Сунце је било већ на смирају: ве-
лико, сјајно пробијало је оно својим зрацима кроз
брено шумско лишће и златило земљу својим сјај-
ним млазевима; славуји се распевали; мирис лине
разносио је поветарац као свети кад измирне по
пољима на којима се таласала увлатала шеница. И
нехотице се груди ширише да би се наблаговале
блага што Бог земљи даје.

А малено друштво кретало се ћутећи шумом.
Виловићу је било тешко на души као да је он
нешто изгубио. Дао би полугодишњу па и годишњу
плату да пађе ту минђушицу која поквари све ужи-
вање тога дана.

Младеновић, Младеновићка и мајка Саветина
беху већ све спремили, и кад ови дођоше већ по-
чеше падати прекори. Девојке се одоше улагивати
мајкама, а стари Младеновић узвикиваше:

— Та шта сте окупиле ваздан?! Ето задоц-
нисмо! Пожурите!

Виловић оде да скине с гране свој огртач. Уз
пут сврати поред ватре која се још мало пушила
да види и тамо.

И, гле! Скоро уза саму сопицу на коју је
ражањ био намештен, на спарушеној трави сјајило
је зрно бриљанта. У мало није викнуо као манит
од радости. Јест, то је минђуша! Брзо се саже,

диже и принесе уснама сјајни накит и осећаше задовољство као да љу саму на грудма стискује.

— Шга је, Милораде, што не идеш? — викао је Милан.

Он у два корака дође до огртача, скиде га, огрте и приђе колима. Радост му је сијала на лицу. Савета то смотри. Пође да се пење на кола, па обилазећи на другу страну прође мимо њега.

— Ви сте нешто веома весели? — упита га.

— Нашао сам! Била је код ватре. Да вам дам! — шапу он

— После! — рече она шапатом. — А сад — хвала вам!

И погледа га тако мило, тако заносно да он би на једанпут за све награђен. Сео је на кола с Миланом па је ђаскао и певао ко-ико га грло доноси. Његово расположење расположи све: стари Младеновић поче његову омиљену:

„Сан заспала дилбер Јегда у башти,

„На Јовиној белој руци, бурмали“...

И онда поче хвалити стари живот и старе песме.

— Ова је песма мене оженила! — уквикивао је.

А кола језде лагано дижући по мало прашине за собом. Небо се чисто пресјахује од звезданог сјаја. Из даљине се чује лавез и песма. А из свега бије нека питомина и драж па те чисто мами да се пружиш по оној зеленој, мекој постељи, да се запојиш дахом плоднога поља и да те успава сетна песма славље и девојке...

Доцкан су стигли јер су лагано путовали. Кад сиђоше с кола Виловић се стаде поздрављати. Поздрављајући се са Саветом он јој предаде мивђушу. Она му стиште руку и лако прошапутала.

— Хвала, много хвала! До виђења! Дођите сутра Марији.

То вече не оде одмах кући. Диже се најпре на Калимегдан те је дуго шетао. Мисли му се ротише у глави. Срце му је лако поигравало. Још је осећао стисак руке њезине на својој и шапат, мек, слadak као шум поветарца. Душа му се дизала високо; за њу већ више не беше граница као што их ни љубав нема.

И све што је мислио и желео беше огромно, и чинило му се да је кадар све, да се од њега ништа отети не може: нема добра које не би учинио, нема жртве коју не би рад добра поднео.

И не знајући ни сам како, тек он се на једанпут створи под њеним прозорима. Миљина љубави, која као да беше заморена дугом шетњом и премисљањем, обујми га по ново. На памет му падоше неки стихови које је негде прочитао, а који као да су баш и спевани за ову прилику. Он поче шапутати:

„С плавог неба спуштао се

Ноћи мрак.

Још последњи затрепери

Сунца зрак:

Руменилом обасија

Прозор твој:

Слатко спавај! — он ти носи
Поздрав мој.

Гле, са гора поветарац

Леће благ.

Па те пита: „је л' ти његов

Поздрав драг?“

Љубну косе и дотаче

Образ твој:

Слатко спавај! он ти носи

Поздрав мој.“

И та песмица као да његовом душом говораше.

— Да ли спава? — мислио је. — А што да не спава? Зар је она заљубљена?... А казала ми је да дођем сутра!..

Није могао више стајати ту а да не падне у очи позорнику, зато се лагано врте кући обзирући се и шиљући поздраве и пољупце њеном прозору.

Кад је кући дошао и погледао у часовник, он се запрепасти кад пре воћ прође. Још неколико минута до три сахата. Ни сам не знајући зашто, он се прекрсти па леже.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ИЗ СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ

СТЕВАН ЈОВАНОВИЋ

Архимандрит манастира Трноше.

(наставак)

Стеван је све ово испослао цару и очекивао одговора. С њим у Бечу био је тада и Василије Радосављевић, архимандрит манастира Студенице. Не добивши никаква одговора на сва своја писања и молбе диже се после 10 априла те дође у Београд. Пред свој полазак за Београд оде илирској дворској канцеларији те замоли да му се позајми 4--500 форината сребра, јер се истрошио на путу и бављењу у Бечу. Канцеларија то предложи цару и док се то решило Стеван не имајући ни срестава ни времена да сачека отпутује и дође у Београд. И ту ништа не учини, па не дочекавши никаква одговора из Беча по својим молбама диже се и оде некуда, да ли у Србију или Срем, не зна се, тек у Београду није био. Јер око половине месеца јуна дође одговор из Беча, по коме се даје Стевану тражена сума као царска милост. Још раније, маја месеца, писано је и карловачком митрополиту Стратимировићу, да се постара ваћи Стевана те да му се новац преда. Међу тим београдски митрополит Дионисије Поповић напише једно писмо ове садржине:

Пречешњешки архимандриту,

мени љубави!

Шаљем вам две копије, једну што сам цару благодарио од твоје стране, другу од декрета, што сам сад добио и по овој копији да примиш новце и како се заповеда да учиниш. Ако ниси до сад новце примио да дођеш у Земун да даш квиту и примиш новце и о свему томе да ми што скорије јавиш при чему јесам

Пречасности ваше

У Београду 17. јуна 1791. год.

Благохотни

Дионисије Поповић

Кад је Стеван видео да сав његов труд не помаже ништа, он науми да учини и последњи покушај. Науми да при закључку мира што блаже односе удеси, који би се миром васпоставиле у земљи. С тога негде из Срема заједно са Василијем Радосављевићем и Јованом Миловићем, протом јагодинским напишу једно врло карактеристично писмо, које баца доста светлости на свеколике ондашње догађаје, ове садржине:

„Пречасној господи архимандритима, преподобним игуманима и проигуманима и осталим јеромонасима, часним протопрезвитерима, благоугодним свештеницима, поповима и ђаконима и свему чину црквеном. По томе племенитим и у Христа Бога правоверним оборкнезовима и осталим кнезовима, трговцима и земљоделцима, христољубивом војству и свима осталим православним хришћанима, који се налазе у убогој српској земљи у свима крајевима словенско-српске земље...

„Желећи вашем христољубију успеха и победе на видимим и невидимим непријатељима и ма каквим начином добру награду за ваше спасење, избављење и ослобођење од љутог змијиног отрова, турскога јарма, нисмо поштедели ни труда ни трошка идући код велике господе и по местима говорећи и молећи за ваше спасење или помиловање од царске стране. Као што ви је познато, још смо у Темишвару једну молбу сабору приложили народа ради с великом молбом да се пред цара изнесе. Али на нашу штету и погибао, не знамо од кога, сакривена је и пред царско лице није изнесена. Другу молбу из Београда поднесмо цару, па је и та такође сакривена и пред цара неизнесена. Надали смо се и чекали ма какав одговор од стране цара али не бесмо срећни да га добијемо. За то се решимо да сами својим ногама одемо у Беч и предамо својим рукама у царске руке молбу, и једва се удостојисмо одговора од царске стране, који гласи: да ако Србија остане у царским рукама да ће наш народ свачим бити помилован и обдарен, тј. коњима, воловима и новцем, а никакве дације за неко извесно време неће давати. А ако би се, Боже сачувај, Србија вратила Турцима,

сваки онај човек, који би прешао на царску страну (тј. с оне стране Саве и Дунава) да му се даде царска кућа, коњи, волови и друго као што смо јављали, *ма да би боље нам било у нашој земљи бистру воду пити него ли овамо кафу са млеком и шећером варити.*¹⁾ Али како налазимо и разумемо у данашњој смутњи милостиви цар због унутрашњих неких противности, раздора и несагласности принуђен је да нашу земљу, која је с толиким трошковима и крвљу ослобођена и освојена, вратити натраг Турцима и закључити мир на несрећу и пропаст свију нас. Тога ради и расписујемо вама, те ако се каква несрећа деси то да молимо царско величанство да закључи мир на онај начин као што је било у Кара-Влашкој, тј. да ми цару одсеком новац дајемо, колико се при уговору мира реши, а да се међу нас Турци не мешају нити да нам суде њихне паше и муселими. Већ да са општим народним договором изберемо једнога од наших главнијих људи, који ће свима нама бити заповедник, као што је био у Влашкој Богдан-бег, и он да међу нама прикупља порез и шаље турском цару, а ми на нашој земљи да радимо мирно и уживамо своју зараду. За ово да молимо његово царско величанство да тако уради, а ову молбу више поменута лица архимандрити, игумани, јеромонаси, протопрезвитери, свештеници, обр кнезови и остали кнезови, трговци, земљоделци и сви христољубиви војници, који су војевали и своју крв проливали за нашу земљу и отаџбину, да се потпишу и брзо пошљете по овом брату нашем кога смо ми одредили. Ту молбу ми ћемо у Беч да носимо и то што пре, да се не би несрећа нам десила да се мир закључи, па нам после неће бити ни од какве користи. Тога ради и сад у Беч идемо да опште народну молбу цару преставимо, па ако не би могао аустријски дом да сврши тј. царски дом, то ми нећемо жалити труда и живота но ћемо ту молбу и у сам конгрес тј. у елчиски сабор (у сабор преставника појединих сила) и свима царствима преставићемо тужбу да не би заостали под проклетим турским насиљем. Што год више можемо трудићемо се ради вас, јер сте ви нас издржавали до данас, а ми заиста не жалимо главе своје положити за вас, а сами видите, да се нема ко трудити за вас. То би могао митрополит београдски али је добио епархију будимску пак се стара за тамо, а ми се немамо зашта старати осим за вас и нећемо вас оставити докле је капи крви у нама. Па за то и ми молимо од вас ваше потписе, да ви нас у име целог народа шаљете, да смо се ми у вашој средини родили, да сте нас за старије признали и да смо ми вас у почетку рата на војну подизали и да сте нас слушали, па да тако и сада с вашим договором идемо да за вас

¹⁾ Курсив наш

молимо и одговарамо. То све да нам пошљете утврђено вашим печатима и потписима, а ми колико је могуће хоћемо се трудити, а трошка и труда нећемо штетети. То вам пишемо и желимо добро здравље. Сад ако сте на томе захвални, подпишите се и Господа Бога усрдно молите да се ово дело сврши.

„Ми остајемо....“¹⁾

(наставиће се)

СУЗАМЕЛ

— Јонас Лие —
(свршетак)

Колико ли сам пута стајао пред њеном колибом и мислио, да нећу имати мира док је не убијем; јер сам од почетка увиђао — она не попушташе, док не полудех и док Нора не погибе.

Одмах од онога дана, када сам упознао Нору, тада када је спасох из језера, бојао сам се да је била наклоњена трговачком помоћнику Јакзену. Он беше леп и фина лица и на говору, а ја неотесан, као накатранисана шалупа. Видех их заједно на ћуприји где се смеју, и тада када га је при оној тучи са Русима сакрила у собу на тавану, мислио сам, да је заиста нећу никад задобити. Она је била тако наклоњена свему, што се радост зове. Али Бог је беше такву створио, да је не могу никад забравити, и увидех, какс ме је волела.

Сада несташе сумње; али сам још тада осећао, да бих могао изгубити разум, и да би око мене настао мрак као ноћ, чим би ми се иста појавила.

И да није било Кајсе, не би се сумња никад ни повратила. Али је она све на рђаво изводила као да је непрестано мислила, како би ме погодила где сам најосетљивији.

Година дана, пошто смо се узели, запита ме Јакзен, да ли би му уступио један део од моје обале за кување вејтина, које је намислио да ради. У исто време ми је причао да је мој полубрат — Кајсин муж — за свој део земље већ пристао.

— Не, Јакзене — одговорих му — од тога неће ништа добро по нас произићи!

И на томе би и остало; он више није наваливао на ме. Али код куће говораше Нора, да није право од мене, да стајем на пут братовљевој користи.

И тако је Јакзен добио место. Прдиже на обали једну малу кућицу и тамо се задржавао дуже времена преко лета, да би надгледао кување и да иде по лову.

Једнога дана када сам требао да се одвезем до Малангена, и био код Кајсе да узмем једрило, које је њен муж за мене стројио, изрази се она њеним, мирним, поноситим начином:

— Ти не би требао тако често да одлазиш, Сузамеле!

¹⁾ Гласник срп. уч. друштва 59—61 стр. у овом су Гласнику и остала наведена писма.

И кад је погледах, додаде:

— Нарочито у ово доба, кад је Јакзен ту.

Чинио сам се као да не примећувам куда она тиме нишани, и одвезох се. Али срце ми је горело.. и добро запазих, кад једном Кајса, пошто сам се вратио, као случајно рече:

— Не разумем зашто је Нора баш толико запела, да добије Јакзена овамо на обали.

Баш је Нора улазила, и видех да је чула, и преплашена погледа је па прво поцрвене а за тим побледе; — а кад Кајса оде, загрли ме плачући и узвикну:

— Не веруј јој, Сузамеле — она је зла!

Дрхтала је целим телом и беше сва преплашена. Како ли бејасмо обоје весели, кад Јакзен за ову годину оде.

Али затим дође идуће лето а са њим и Јакзен.

Кајса ми је непрестано дошаптавала по какво зло. Она беше толико паметнија од мене, да сам знао, за мене има само једна да јој не верујем и да се ослоним на Нору

И то сам и чинио; кад би Нори загледао у очи, знао сам да Кајса лаже.

Али човек није господар своје рођене душе — и увек, кад би хтео да прођем покрај Кајсине колибе, као да би ме сами ђаво свом снагом унутра вукао.

И увек, кад би полазио, рекла би по нешто, што је у мени појачавало зло. — —

Затим се једне суботе вратих дома раније но што су ме очекивали. Нора није била дома — и тада ми би врло чудновато у души.

Одох Јакзеновој квлиби где се кувао вејтин, али ни овде не беше живе душе.

Затим се дигох Кајси!

Кад уђох, беше сама. Била је узбуђена и румена, стајаше код прозора и узнемирено погледаше на брег. Тако је стајала цело време док сам био унутра; морала је некога пратити очима.

— Добро те дође дома тако рано, Сузамеле! — отпоче она лукаво и подсмевајући се. Сад је отишла Нора летњој колиби, а мало пре оде уз брег и Јакзен у лов...

— Не верујем ти, Кајсо!

Она продужи с подсмехом и даље: — Она као да сваког вечера, кад ти ниси ту, одилази у летњу колибицу, да би се овде склонила од Јакзена!

— Да, можда да би се теби и њему склонила с пута! узвикнух јој.

У њеним очима засија подсмех.

— Нешто ћу ти испричати, Сузамеле, што ти још не знаш!... Црвено карирана марама, — што је у ње, Јакзен јој је поклонии... Знао добро, игла је од тебе! Питај је сам, па ћеш чути!

Одох на више, летњој колеби. Прво што сам горе видео, беше Јакзен, који се с пушком на рамену још даље пењао.

И сад осетих да се више нисам могао савладати.

Сигурно ми се могло познати, јер кад сам био код колебе, и Нора се показа на вратима, устукну преда мном.

— Јеси ли видела Јакзена тамо на брду? запитих.

— Не, Сузамале! — одговори она. Једва је могла да одговори. Право је гледала у мене и узмицала зиду; — затим ми се баци у загрљај...

Опомињем се да сам седео на камену на пољу пред колибом, баш до самог мора, и да сам је држао на моме крилу. Вода са поноћним сунцем и малени шумарци и ливаде, све се то окретало око мене у ковитлац, као кад вртимо око себе какву гужву обешену о конопац... овамо онамо... и чинило ми се као да се неки снажни глас разлеже преко висина; ја пак сам не могадох пустити ни гласка.

Она бејаше сасвим бледа, и лагано ме за тренутак погледа а затим склопи очи.

Тада зло преоте нада мном маха, и Господ прими к себи голубицу, јер је из све снаге притискох њуза ме у своје болу, док се око мене не смрче.

Кад приметих, да јој живота нестaje, подиђе ме страховита грла. Отпочех да јој задахњујем живота и да је трљам, као оно оне ноћи, када је спасох из воде и заволах, јер видех, да је божанствено лепа, и без ње не могах живети.

Али дар, који ми беше у део пао нисам умео да ценим — њена душа не беше више на земљи.

Како је ту лежала мирна и бела, изгледала је као заспали анђео и ја сам седео с њом до рана јутра.

Али од тога тренутка не сећам се више ничега... јер Господ бејаше тако милостив, те ми одузе разум, и кад опет дођох к себи, седео сам везан и окован овде за зид прикован као суманут.

Надао сам се да ће ме тада осудити на смрт да покајем своје дело, и да је тако било, имао бих мира и измирења у мојој души и опет бих Нору видео. А да је она била невина, знао сам од онога часа, када је своје очи заклопила.

Кад је Кајса после неколико година умрла, известила ме је преко свештеника да је признала, да је она свему узрок и да је знала, да је Нора чиста као снег — премда је Јакзен за њом трчао.

* * *

Сузамел није више био жив.

Доцније га отпустише из ћелије, и настани се у једној колиби на северној страни Тромзе-а, и тамо је проводио тих живот. Говорило се, да никад не говори сем кад би сео у чамац и ту би бивао заповедник.

Две три зиме једно за другим пронесе се глас да је седи голијат избављао рибаре, и стари глас о њему поче опет да се шири.

Идућег пролећа говорило се, да источно од руске обале има добра риболова, и много рибарских чамаца и трговачких лађа отпловише тамо.

Кад пређоше финске обале и зађоше у руско море, подиже се бура и снег, и права олуја.

Близу Хавнинге брда, на пруду близу обале беше насела једна шалупа, искренута већ на једну страну. Послуга стајаше горе на конопцима око катарке и запомагаше, док су таласи заплускивали и изврнуту шалупу и њих.

Крај њих пројури један рибарски чамац и добаци им уже.

Мало доцније таласи разлупаше о стење рибарски чамац, кад је покушао да се помоћу таласа приближи обали.

Али други крај ужета бејаше, добро прорачунато, утврђен за његов тешки ленгер, који се морао закачити горе међу стење — и на овај се начин спасе у току дана све људство са шалупе.

То бејаше Сузамелов чамац — његова последња вођња.

МУЧАН ИЗБОР

Написао **Алексије Потјемнов**

(О РУСКОГА)

Коју да изберем? врзаше се непрестано Ивановићу Зајачкову по глави. Ова мисао не даваше му спати, сметаше му у послу, испуњаваше га неспокојством. Беше то питање, око кога ево већ трећи дан како се мучи да га реши. Истина, ово неспокојство већ му одавна притискиваше душу, али му он никад није придавао велике важности; мислио је, да ће се то већ само удесити, време ће донети решење. Али данас је видео, да досад у својој одлуци није ни до чега дошао. Само кад би знао, коју да избере да ли Иљушку Голохову, или Сурочку Ситникову. А више није могао одгађати, није му остало друго, него да једној од њих понуди руку и срце. Само којој? То је била неодгоненута загонетка за Ивановића Зајачкова.

Иљушку или Сурочку — Сурочку или Иљушку.

Август се већ примицао крају данас или сутра почеће сеоба са села у варош.

Његове посете престаће за месец дана код обе породице, докле се не преселе, докле у вароши они све удесе и уреде — а првога септембра доћи ће чика, па до тога рока, хтео не хтео, мора бити на чисто са својом намером, мора се решити коју ће.

Највише се Ивановић узнемиравао због чикина доласка. Био је то удовац без деце и веома је заволио Ивановића, већ га је одавно волио, чинио му је сваке радости и задовољства, сваки час послао би му по какав драгоцен дар, а кад се растане с овом грудом земље, зацело ће оставити Ивановићу цело своје велико имање: неколико кућа у Москви, фабрике, поља и шуму и нај-последне леп летњиковац негде на југу.

Био вам је то ваљан чика, од сухога злата, само једно могло му се замерити — то већ знате, да нема руже без трња — чика је био особењак, имао је своје мушице и особитости, које су биле довољне, да код све милоште муте Ивановићу радосни и спокојни живот.

Једна особина чикина била је, да је желео да Ивановића види што пре у породичну кругу, хтео је да га у силу Бога ожени. Кад се са својим синовцем последњи пут праштао, рекао му је: „Већ не могу и даље да те гледам тако инокосна, хоћу да се ожениш. У септембру опет ћу те походити, а донде гледај да себи на-

ђеш друга за живот. Какав је то живот без жене? Треба да једном будеш потпун човек. Не иде то, драги мој, само се пецкати са каквим госпођицама; тиме само траћиш своје најлепше године. Дајем ти последњи рок, до септембра наћи себи заручницу по својој вољи, иначе те водим у Москву, па ћу ти наћи заручницу сам. Оженићу те за петнаест дана ћерју Гусева, да видиш.“

„Ћерју Гусева? — Ама, чико, то је...“

„Богме баш њом, то ће да буде једанпут жена, важи девет пудова, и дише као мехови у ковачници. Веруј ми, ја се никако не шалим, ево ти моја поштена и последња реч, или ћеш се ожени, или ћу те оивести у Москву, па ћу ти заручницу сам наћи. Ако нећеш да ми учиниш по вољи, нећу ти дати ни паре, па да знаш да ти нећу ништа оставити ни после смрти моје, ја сам оженићу се Гусевом ћерју. Дакле добро утуби, ево ме првога септембра.“

Ивановић никако није марио да иде у Москву. Да се именованом свезом веже са ћерју Гусева, то га испуњаваше гнушањем, а да изгуби стричеву наклоност, да пусти да му имање дође у туђе руке, било би глупо. Зато је Ивановић тврдо доконао, да учини чики по вољи и да се ожени. По стричеву одласку пресели се из Петрограда на Крестовски Остров, да тамо летује, и ту га срећни удес одмах први дан познаде с Иљушком Голоховом и Сурочком Ситниковом.

Кад се у шетњи први пут срео с Иљушком, обрадовао се у свом срцу и рекао је у себи: Ево ћу ову да узмем! а кад се мало за тим срео са Сурочком, рече: Или ову! Врло брзо познао се с обема. На шетњама по Острову увек би се срео са којом од њих, походио је Иљушкина татицу и Сурочкину мамицу. Имао је с једном, или с другом на даље излете.

Најпосле, баш кад је позват био на обед ка Голоховима, рекоше, да ће фамилија скорим да се опет пресели у Петроград, а Иљушка код тих речи неколико пута уздахну и болно погледа у Ивановића. Исти дан у вече позваше Ивановића на чај Ситникови. Сурочкина мамица увијала је комад белог застора и гледала је наизменце са неким болом у своју кћер и у Ивановића, коме због тога некако чудно беше око срца.

Било је то као некако изазивање, да Ивановић запроси Сурочку; он би то и учинио врло радо, зацело, да није — —

Да није познавао Иљушку.

Иљушку или Сурочку — то му узнемираваше душу.

Толико стоји, да би Ивановић у тај пар био запросио Сурочку, да није било Иљушке, а сутра дан зацело би просио Иљушку, да му опет није било жао Сурочке. Коју да избере? Иљушку или Сурочку.

Иљушка беше дражесна, дивна, пуна чари плавојка. Имала је златне меке власи, очи као цвет у поменка, грчки нос, високо чело и вешто је молвала аквареле.

Сурочка је била црнојка, али каква; при погледу на њен стас заиграо би и ледено срце у човека. Лице чисто као аксамит, очи црне, као мисирска ноћ, па онај врат! Сурочка не молује, али прекрасно пева народну: Веле, да сам врло ђаволаста...

Ивановић беше очаран тим звуцима њенога грла, да би дрктао као струна.

Коју да изберем? Иљушку или Сурочку? тако lupаше он главу већ трећи дан, седећи у свом лепом стану не усуђујући се ни у шетњу да изиђе, и за то мало времена добио је шест мирисавих писамаца — три од Иљушке и три од Сурочке.

Тако нерешено не сме више остати ни дана више, ваља се једном одважити, али како? Иљушку или Сурочку?

„То је једно — да већ и враг носи!“

Тако рече у себи Ивановић, стојећи пред огледалом у новом летњем оделу и са дивном китицом ретких ружица у руци.

„Па нека ми судбина, голи случај одреди једну од њих,“ помисли најпосле; „сам имам слабу вољу, сам се никад нећу одважити!“

Изиђе из куће по изгледу миран и озбиљан, али му у срцу вријаше као у вулкану.“

Иљушка или Сурочка?...

Прво се упути Иљушки, јер је њихов стан био њему ближе.

„Где сте ви?“ чуђаше се отац: „мислили смо, да вас је сасвим нестало. А откуда долазите? Већ смо хтели да вас избришемо из списка живих. Кажем Иљушки: Немој га чекати, умро је, пропао је тако млад, баш штета! Да је жив, зацело би дошао, кад је долазио сваки дан и уједанпут... То није ни мало лепо од вас, драги господине...“

Иљушка ништа не рече, али се њено високо чело тако набрало, тако чудно, да се Ивановић при томе осећаше најрећнији и уједно најнесрећнији човек под сунцем. Најсрећнији зато, што је читао у тим нежним болама њенога чела могућност, да својим имањем назове њене плаве очи, златне меке власи; а најнесрећнији зато, што би тиме изгубио све огњене дражи Сурочкине.

Домишљати татице није младим људима дуго сметао својим присуством. Рече Ивановићу неколико оштроумних речи о његовом изостанку, потапка га пријатељски по рамену, топло му стиште руку, при чему га значајно погледа, па оде из собе. Његовим понашањем беше Ивановић тако одушевљен, да одмах приступи Иљушки која таман молуваше предео, који је ухватила са неколико црта.

„Ивановићу Зајачкове,“ погледа га својим очима, дивним поменцима, „зашто сте нам престали долазити?“

„И љо Голоховна, чест гост гори је од Татарина, вели наша пословица,“ одговори Ивановић збуњено.

„Није то тако, ви нама никад нисте чест гост“ рече Иљушка тихо и спусти главу ниже цртежу.

„Сад сам у клопци,“ помисли Ивановић и узбуђен стаде муцати: „Госпођице Иљо, да сам знао... да сам могао помислити да.. да вама нисам свакидашњи гост, био бих дошао, верујте ми.“

„Само ћутите, неваљалче, ви то знате одавно — да вас радо гледамо.“

Глас у Иљушке беше дрктав, несмелички, код тих речи груди јој се бурно таласаше. Ах! па оне њене очи...

Ивановић већ падаше на колена, али ту му се срце стеже као у клештама... Сурочка, она бајна, огњена, дражесна Сурочка...

С великим напором савлада покрет колена, устаде са столице и рече:

„Госпођице Иљушка, верујте ми, узбуђен сам, збуњен, треба ми мира неки час, допустите ми, да вас смем сутра видети и — и господина вашег оца.“

Лице у Иљушке обли се руменим руменилом и главица јој клону на груди.

„То се разуме само по себи, можете походити мене и мог оца, кад год хоћете,“ прошапута.

При расанку погледа га својим оним плавим очима тако нежно и одано, тако мило, да Ивановић од радости заносаше се и дах му у грудима застајаше.

После по часа био је код Ситникових. Слушао је Сурочкине дивне песме, сав усхићен.

„Госпођице Сурочка, тако вам свега на свету запевајте још *Ноћ* од Рубинштајна, само једну *Ноћ!*“ мољаше је.

Ако му је Сурочка и чинила увек по вољи, данас не хтеде да му се одазове молби.

„Нисте то заслужили; говорите, где сте били тако дуго?“

Збуњен гледаше јој Ивановић у пркосно чело, на исечену огрлицу на прсима, али не могаше да говори.

„Тако сте свирепи. Бежите од мене уједанпут, без извињења. Знате ли, да у среду мало што нисам плакала од туге и муке? Читав сат седела сам на чамцу са мамицом и чекала сам вас, сами сте се понутили за пратиоца при шетњи, а вас никако нема. Видите, како сте свирепи. Зато сам тада и плакала.“

„Збиља сте плакали, госпођице?“ промуца Ивановић.

„Да! Плакала сам од љутине и...“

„И зашто још?“

„Зато — што сте такви!“

И из очију јој сипаше праве муње. Била је тако дивна, тако страсна, да би Ивановић без премишљања пао пред њу на колена и целивао јој тамно плаветне чарапе, да — није помислио на Иљушку, ону нежну, умерену, благу Иљушку, у које је душа била пуна слатких заноса и снова.

Опет замоли за допуштење, да своју узбуђеност може утишати и да му се допусти сутра доћи. Изиђе обузет осећањима, која попут грабљивих елемената овладаше његовом душом. На Јегајлинском мосту заустави се и преко решетке гледаше у Невине шумне вале.

„Иљушку или Сурочку, или обратно — да све то носи ђаво!“ гунђаше, повраћајући своју хладнокрвност.

Оде у Утопију. Беше то гостионица са пространим вртом, летњим театром, где се певало са горопадним певачицама, играло се и изводиле друге забаве. Удари у пиће — хтео је зар да заборави? Када кући дође, дуго не могаше да заспи, дивни сни узбуђиваше га. Ипак се најпосле спусти сан на његове очи.

Учини му се, као да му постељи прилазе Иљушка и Сурочка... већ им осећа дах, уједанпут, о страхоте! стаде уз њега неко створење, али то не беше ни Иљушка, ни Сурочка. Беше друга нека. Власи је имала једне од

њих, а очи од друге. Загрли то незнано створење, али од страсти дрекну у сну, уз њега се тискаше московска девица од девет пудова, која дише као мехови у ковачници...

Трже се иза чудна сна сав ознојен и поче опрезно премишљати. Време лети. Иљушку или Сурочку? Молим вас, дајте му савета!

ХРОНИКА

СРБИЈА НА ПАРИСКОЈ ИЗЛОЖБИ

Париска Revue d' Europe донела је у овогодишњој јануарској свесци, с потписом Cérésolés, један врло симпатичан чланак о учествовању Србије на овогодишњој светској изложби у Паризу и њеноме елегантном павиљону, стила српско-византијскога, како каже писац, и који га много потсећа на религиозне грађевине из Старе Србије.

У првом делу тога чланка, који је веома пријатељски написан за Србе, писац казује да се српски павиљон налази на ванредноме и догледноме месту којим се отвара на изложби т. з. Avenue des Nations, где су смештени павиљони страних држава, и који ће бити, без сумње, једна од најпривлачнијих тачака садашње изложбе. Ово угледно место и велики простор, који заузима српски павиљон (150 квадр. мет.) показују, да се Француска сећа врло добро, да је Србија 1889. г. била једна од првих монархистичких држава у Јевропи, која се беше одазвала позиву француске владе да учествује у међународној утакмици, коју је био приредио француски народ као успомену на стогодишњицу Велике Француске Револуције, и на којој, као што знамо, нису биле представљене многе велике јевропске нације. За тим прича о организацији српскога павиљона и о виђеним српским и страним личностима, које раде на томе послу и за које нема довољно речи и љубазних израза да их се нахвали; и најпосле, описује сâм павиљон и износи, у најглавнијим потезима што ће све Србија у њему изложити од својих чувених земаљских производа.

Нас је овом приликом највише обрадовао други део горе поменутог чланка, који ће бити новина и за многе наше читаоце, и који саопштавамо у српскоме преводу, да виде: колико је се заинтересовао за српски народ један странац и колико ће он са својим уметничким и оригиналним предузећем допринети упознавању нашега племена.

*

„На спољним галеријама српскога павиљона приређен је један етнографски музеј о коме нам ваља проборити неколико речи: овај је музеј приватно предузеће и он ће бити једна од најзанимљивијих атракција леве обале (српски је павиљон на левој обали Сене. прев.) где ће оживети, сваки у своје засебно декору, различити типови југо-словенске расе. Док се све преображава у Јевропи, српске су земље још с патријархалним укусима. Народ је сачувао своје старинске обичаје. Народне ношње,

покућанство, справе, оружје, тканине с моделима који су им још од предака остали, све су то мустре националнога укуса и сведоци вековних традиција.

Србија, Босна, Херцеговина, Стара Србија, Маћедонија, Црна Гора, Далмација, и т. д., пружају призор чудноватог континуитета у навикма, обичајима и успоменама једнога истог националног живота. Све ове земље које беху некада саставни део царевине Душана Силног, биће представљене једном серијом слика, које ће изнети приватни, јавни и религиозни живот у Срба.

Биће шест група стату-а од воска, које су изврсно израђене, и које су обучене у најбогатије и најоригиналније одело, украшене старинским накитима од велике вредности. Прва је група посвећена ратничкој Србији и Кнезу Милошу. Друга представља у минијатури величанствени улаз Дечанског манастира на брежуљку, који доминира Дечанском реком; за тим једна традиционална посета гробова старих српских краљева обухвата најразличније типове вјерошана из Скадра, Ђакова и Новог Пазара, и сељана са Косова, из Дебра, Тетова, Гостивара, и т. д.; а једна друга значајна група представља типове из старе Зете, кнежевине Црне Горе. Трећа група износи, како српски сељани из Маћедоније играју коло уз свирање гусала (Прев.) Четврта представља типове и костиме Срба из јужне Маџарске, Славоније, Хрватске и Далмације. Пета група представља српску свадбу, на којој ће учествовати двадесет личности из свих друштвених стајежа и које су пласиране уметнички. Најпоследње шеста је група посвећена Србима из Босне и Херцеговине, чије лепе девојке пуне своје крчаге на традиционалним чешмама.

Овај музеј, који је организовао на основу својих, личних истраживања и путовања, г. L. de Malkhazouny, заслужује да се на њ обрати пажња уметника и осталог света. Он ће бити извесно, по својој ванредној перфекцији и труду који је с љубављу уложен у овај посао, један од ретких накита на светској излоби 1900. г.

* * *

Сматрамо још за дужност, да нам овде ваља забележити, да је овај српски пријатељ, Г. de Malkhazouny јер заиста само је прави пријатељ могао доћи на овако племениту и похвалну мисао и уложити све своје силе да је оствари, — да је написао 1898. г. једно интересно дело о јужним Словенима с натписом: *Le Panславisme et la Question d' Orient*.^{*} То је један доста оригиналан покушај немачких, француских и руских писаца, и многе српске и хрватске историске и географске радове, и њих изнео у изводу. — Писац мисли, да ће панславизам, којим се бави опширно, решити источно питање. Али

^{*} Paris Fibraire Eechozet Cie на 8-иц стр. 103 стаје 6 франака. о доласку јужних Словена на Балканско Полуострво и образовању њихових националних држава. У овом делу своје расправе, писац је проучио, поред италијанских

не онај панславизам, кога се многи плаше и против кога још данас протестују, по коме би силна и велика Русија апсорбовала мале и нејаке остале словенске народе. На против, он замишља слободно образовање свакога словенског народа, који би међу собом створили федеративну државу, јер само остварење принципа народности даће Јевропи солидну основу и сталну равнотежу. То ће се извршити, по његово мишљењу, на рачун два велика царства: Словени ће апсорбовати највећи део отоманскога царства у Јевропи и преобразити с једнога краја на други аустро угарску монархију.

За нас су од највећег интереса оне странице, којима писац завршује своје дело, где говори о јабуци раздора међу данашњим балканским народима — о *Маћедонскоме питању*. Ма да се о њему изражава врло површно, често, рекли бисмо, и без довољног познавања чињеница, они пријатељски савети и изливи срца једнога незаинтересованог и неутралног посматраоца, требало би да нађу одјека и међу српском а нарочито бугарском интелигенцијом. Те за то препоручујемо најтоплије овај спис сваком правом пријатељу слоге и заједнице међу једно крвном и једноверном браћом Србима и Бугарима.

Н. С. Петровић.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

^{*} *Статистика ђака на берлинском универзитету*. Новог се семестра уписало у берлински универзитет 6478 ђака; 1874., пре 25 година, било их је само 1824. Број ђака у појединим факултетима је интересантан; у теологији је било 379 ђака, у мелџини 1346, у правима 2334, а у филозофији 2419 (а како је код нас с филозофима!) Број ученика у теологији умањило се готово у пола за последњих 10 година, у мелџини је остао исти; напротив број правника и филозофа знатно се увећао.

Пре но и пакао. Кад је једном био озбиљно болестан опат Вуазенон, плодан али осредњи писац прошлога века а који се ужасно бојао ђавола; позва к себи пречасног оца од Невиља и кад га угледа крај своје постеле рече му: „Оче, мени се никако не иде у пакао.“

— Ако и даље успишете ваше комичне опере, може вам се то догодити, и то не да у њему изгорите, него нешто још горе.

— А шта то? упита живо опит.

— Да будете извиждани, бедни мој пријатељу, одговори језуита.(?)

Садржај: Два срца (песма) — Море без приморја — Из српске историје — Сузамел — Мучан избор — Хроника — Занимљиве ситнице.

Власник Ст. М. Веселиновић. — Штампарија С. Хоровица. — уредник Јанко М. Веселиновић